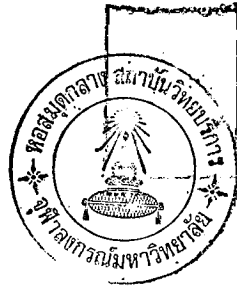

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ทิวาตมาสเป็นวรรณคดีเก่าที่มีอิทธิพลต่อวรรณคดีในชั้นหลังไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรณคดีจำพวกนิราศ กวีที่มีผลงานนิราศเด่นในสมัยรัตนโกสินทร์ คือ นายกรินทร์-ทิเบศร์ (อิน) และพระยาตรัง ไกล่ลาวถึงทิวาตมาสไว้ในงานของตนดังนี้

กำสรวลศรีปราณูพรอง	เพรงกาล
จากจุฬาลักษณ์ดาญ	สวาทแลว
ทิวาตมาสสาร	สามเทวษ ถวิดเส
ยกหักกลางเกศแก้ว	กิ่งรอนทรวงเรียม ฯ ¹
อาทิเยาวราชราง	แรมสมร
สามพอปริธาเจน	จักดำ
ทุกขทิวาตมาสจร	เจ็บเสนต์ ราแม่
ยังไปปานธูธา	ชอกใจ ฯ ²

ถึงแม้ว่ากวีทั้งสองไกล่ลาวว่าตนได้รับทุกข์ยิ่งกว่ากวีผู้แต่งทิวาตมาส แต่การอ้างถึงทิวาตมาสก็ชี้ชัดว่าวรรณคดีเรื่องนี้เป็นที่ยกของกันมาแต่ก่อนแล้วในข้อที่แสดงความทุกข์ในใจเพราะจากรักได้อย่างประสบผลสำเร็จ ยิ่งถ้าพิจารณาโคลงนิราศในชั้นหลังเปรียบเทียบกับทิวาตมาสแม้เพียงฉิน ๆ ก็ให้เห็นอิทธิพลของทิวาตมาสในด้านแนวคิด ภาพพจน์ และ

¹ นายกรินทร์ทิเบศร์ (อิน), นิราศกรินทร์ (พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา, 2513), หน้า 32.

² พระยาตรัง, "นิราศตามเสด็จทัพหน้านาน้อย," ประชุมนิราศคำโคลง, รวบรวมโดย พ. ฅ ประมวลุมารค [ม.จ.จันทร์จิรายุ รัชัน] (พระนคร : แพร่พิทยา, 2513), หน้า 76.

อารมณ์สะเทือนใจปรากฏอยู่ อาทิเช่น โคลงนิราศนรินทร์บทหนึ่งที่ทำให้นายรินทร์ไชยเศร์
ได้รับคำยกย่องว่ามีความคิดริเริ่ม ไม่ดำเนินการตามของเก่า ก็แสดงความคิดที่น่าจะมีเค้า
มาจากโคลงทวาทศมาส ดังจะยกมาต่อไปนี้

ทวาทศมาสว่า

ดวงเดือนคู่ดวงแตรม	ตราติด ค่ายนา
หน้าหน้ายแสดขอเวด	เวียไว
ภักตราแมงามสนิท	หายแหง ไคณา
เคื่อนหากเห็นใจใจ	แมเรุ่นเมื่อใด ๑ ¹

นิราศนรินทร์ว่า

ชมแซคคิไซหนา	นวลนาง
เคื่อนคำหนิวงกลาง	ตายแตรม
พิมพพิศตร์แมเพ็ญปราง	จักเปรี๊ยะ ไคเลย
ข่ากว่าแซไซแยม	ยิงยิมอัปสร ๑ ²

ความสำเร็จของทวาทศมาสเป็นสิ่งที่น่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง นักศึกษาวรรณคดีปัจจุบัน
มักยกย่องทวาทศมาสว่าเป็นวรรณคดีที่ให้ความรู้เรื่องขนบประเพณีโบราณ และผู้แต่งมีความรู้ใน
ค่านการไชศัพทที่ไม่ไชสามัญ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะเรามุ่งศึกษาวรรณคดีเพื่อประโยชน์แก
แขนงวิชาอื่น เช่นศึกษาศัพทเพื่อความรู้ทางนิรุกติศาสตร์ ศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณี
เพื่อความรู้ทางสังคมวิทยา หรือค้นหาขอมูลที่จะเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ หรือไช
วรรณคดีเป็นเครื่องสืบสาวประวัติกวีแทนที่จะอาศัยความรู้ในแขนงวิชาเหล่านี้เป็นเครื่องช่วย
ให้เข้าใจความหมาย หรืออรรถวรรคคดียังแท้จริง ความงามของวรรณคดีจึงถูกมองข้ามไป

¹ ทวาทศมาส, [ฉบับพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระสมมตอมรพันธุ์ ทรงชำระ, จัดพิมพ์
โดยแผนกวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2505], หน้า 19.

² นิราศนรินทร์, หน้า 12.

อย่างน่าเสียดาย และมักเห็นกันว่าเป็นเรื่องเฉพาะที่แต่ละบุคคลจะตีความเอาเอง จึงไม่มีการวิจัยโดยตีถวนวาวรรณคดีแต่ละชิ้นนั้นสื่อความหมายที่ละเอียดซับซ้อนอย่างไรบ้าง การประเมินคุณค่าของวรรณคดีก็ใช้หลักเกณฑ์ที่ตั้งเอาไว้อีกก่อนแล้ว เช่นักกล่าววาวรรณคดีที่ก็จะต้องแต่งโดยกวีชั้นหลักชั้น หรือเมื่อกล่าวถึงความงามของวรรณคดีก็บอกแต่เพียงว่าไพเราะ หรือใช้คำที่โดยมิได้แสดงการวิจัยลงไปให้เห็นจริง ¹

พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) ดูเหมือนจะทรงใช้คำว่า "อ่านละเอียด" เป็นครั้งแรกในการอ่านวรรณคดี ดังที่ทรงกล่าวไว้ในปาฐกถาเรื่องนิราศนรินทร์ว่า อ่านละเอียด คือ

... พิจารณาอย่างละเอียดจนถอยคำสัมผัสแต่ละข้อความในโคลงบทหนึ่ง ๆ เพื่อจะดูว่าตามความเห็นของเราเอง นิราศนรินทร์จะหาตรงไหนบกพร่องหรือที่ จะแก้ไขให้ดีขึ้นไม่ได้จริง ๆ แหนหรือ... ในการอ่านละเอียดนั้นย่อมจะเห็น ทั้งความดีและความด่างพร้อยของโคลงไปด้วยกัน... ถ้านานอ่านพิจารณาทุก บรรทัดแลทุกคำไซ้ ภาพก็ล้นทั้งหลายที่ท่านเห็นว่าดีจะเหลือน้อยกว่าที่ท่านเห็น เลี้ยวนี้เป็นอันมาก... ²

ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์, "วรรณกรรม เลิศวรรณกรรม เลวสมัยอยุธยา", สังคมศาสตร์ปริทัศน์, 4 (มีนาคม-พฤษภาคม, 2510), 43 - 4 : "...ถ้ามีความเป็นอยู่ดี จิตใจสบายบ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุข กวีวีจนะที่ก่อกองออกมาจากชีวิตจิตใจ ก็บรรเจิดบรรจงไป ด้วยสุขุมรสแห่งกวีวีจนะ มีกวีโวหารอ่านแล้วจับใจเพราะบทกวีวีจนะหรือฉันท / ลักษณะที่ถูกคณะทุกคนพูดคำใด ร้อยกรองออกมาด้วยอารมณ์ที่มีความผาสุกต้องแล้ว... จิตใจของนักปราชญ์ราช- กวีปราชู์จากทุกความทุกข์ความเดือดร้อน กวีวีจนะทั้งหลายที่เขาลงลักษณะอันบรรอออกมาจึงไพเราะจับใจ ถือเป็นอันดีการศาสตร์ทางภาษามีค่าควรเมือง"

² กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, "ปาฐกถาเรื่องนิราศนรินทร์," (ปาฐกถา ณ สำนักขยายรัย สยามกม วันที่ 18 สิงหาคม 2476), นิราศนรินทร์คำโคลงและนิราศปลีกย่อย, พ.ศ. 2476 ประมวลมารค [ม.จ. จันทร์จิรายุ รัชนี] ตรวจสอดชำระใหม่และเขียนเพิ่มเติม (พระนคร : แพร่พิทยา, 2513), หน้า 6-7.

แนวทางการอ่านละเอียดตามพระมติดังกล่าว จะเป็นการพิจารณาเฉพาะบทวินิพนธ์ โดยไม่มีว่วงถึงผู้แต่ง เวลาแต่ง หรือความรู้จากวรรณคดีเช่นการพิจารณาของนักศึกษาวรรณคดีไทยส่วนใหญ่ก็ตามที่ แต่ก็ยังมุ่งพิจารณาการใช้ฉันทลักษณ์ของกวีเป็นข้อสำคัญที่จะกำหนดคุณภาพของวรรณคดี ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะเรื่องฉันทลักษณ์ก็เป็นจุดที่มองเห็นง่ายและมีแบบแผนวางไว้ตายตัวแล้ว ถึงกระนั้นถ้าจะปล่อยให้ถ่วงถ่วงลงไปถึงจะเห็นได้ว่ามิได้ทรงยึดถือจริงจังเท่าใดนักว่าแบบแผนฉันทลักษณ์มีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับความงามของวรรณคดี เพราะทรงกล่าวถึงโคลงบาทหนึ่งในนิราศนรินทร์ที่แต่งขึ้นก่อนจะกล่าวว่า "โคลงบาทนี้เท่าใหร่กษัตริย์ที่ผิดเอกล้วนก็ไฟเพราะนัก" ¹ นำเสียดายที่มีใครจะชี้แจงว่าความไพเราะของโคลง ถ้ามิใช่ขึ้นอยู่กับข้อบังคับของบทประพันธ์แล้วควรจะขึ้นอยู่กับอะไร และที่ว่าไพเราะนั้นคืออย่างไร แต่อาจจะพิจารณาคำตอบข้อนี้ได้จากพระนิพนธ์เรื่องอื่น คือ ภาคผนวกเรื่องสามกรุงในหัวข้อ "รสแห่งโคลง" ว่า "รสแห่งโคลงอาจจำแนกได้เป็นสองอย่าง คือ รสคำ แลรสความ" ²

นักศึกษาวรรณคดีไทยที่นำความคิดตามทฤษฎีวิจารณ์แบบตะวันตกที่ถือว่าวรรณคดีเป็นวิจิตรศิลป์จำพวกหนึ่ง และเป็นผู้ทำให้การศึกษาวรรณคดีในแง่ความงามปรากฏเป็นหลักวิชาขึ้นก็คือ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ และเสฐียรโกเศศ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ทรงแสดงการวิจัยความงามของวรรณคดีอย่างมีเหตุผล ³ อันเป็นวิธีที่ ไอ. เอ. ริชาร์ดส์ (I.A. Richards) นักวรรณคดีวิจารณ์สมัยใหม่แบบตะวันตกเรียกว่า close reading ⁴ ส่วนเสฐียรโกเศศก็ได้เขียนหนังสือชื่อ การศึกษาวรรณคดีแง่วรรณศิลป์

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

² น.ม.ส. [กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์], สามกรุง (พระนคร : ศังขวิทยา, 2505), "ภาคผนวก," หน้า 310.

³ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์, ภาษาวรรณคดีและวิทยาการ, (พระนคร : ก้าวหน้า, 2505), "วรรณคดีวิพากษ์," หน้า 227 - 306.

⁴ เจตนา นาควัชร เรียกว่า "อ่านละเอียด," ดู เจตนา นาควัชร, "วรรณคดีวิจารณ์และการศึกษาวรรณคดี," วรรณโวทยาการ, (วรรณคดี) (พระนคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2515), หน้า 41.

วิทยานิพนธ์เรื่อง "การนำวรรณคดีวิจารณ์แผนใหม่แบบตะวันตกมาใช้กับวรรณคดีไทย" ของ น.ส.ชลธิรา สัตยาวัดนา ไคลลาถึงการวิจารณ์วรรณคดีในแง่สุนทรียศาสตร์ตามทฤษฎีของ ไอ. เอ. ริชาร์ดส์ ไว้ตอนหนึ่งว่า

วิธีวิจารณ์ที่สำคัญที่สุดก็คือผู้วิจารณ์จะต้องศึกษาและวิเคราะห์ความหมายของคำแต่ละคำ ทุก ๆ คำ และอาจจะรวมไปถึงทุก ๆ เสียง ทุก ๆ จังหวะ และความเคลื่อนไหวในบทประพันธ์หนึ่ง ๆ อย่างละเอียด; โดยวิเคราะห์ถึงองไปว่าคำ เสียง จังหวะ และความเคลื่อนไหวหนึ่ง ๆ ให้ความรู้สึก แสง สี เสียง ภาพพจน์ จินตนาการ ฯลฯ แก่ผู้อ่านอย่างไรบ้าง ลึกซึ้งเพียงใดบ้าง หรือมีลำดับชั้น (levels) ของความหมายกี่ชั้นบ้าง...¹

ผู้เขียนเห็นว่าวิธีวิจารณ์วรรณคดีวิธีนี้จะทำให้เข้าถึงความหมายของวรรณคดีได้โดยตรงหรือใกล้เคียงที่สุด ทั้งเป็นวิธีที่มีเหตุผลอาจนำมาใช้วิจารณ์วรรณคดีได้โดยไม่จำกัดยุคสมัย ภาษาและเชื้อชาติของวรรณคดีนั้น ๆ จึงจะได้ศึกษาทวาทศมาสด้วยวิธีดังกล่าวนี้ในอันดับต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การที่ผู้เขียนนำทวาทศมาสมาวิจัยในแง่ความงาม ก็เนื่องมาจากทวาทศมาสเป็นวรรณคดีที่มีอิทธิพลและไคร้บยกของมานาน แต่ไม่มีผู้วิจัยความงามอย่างจริงจัง น่าสังเกตว่าวรรณคดีเก่า ๆ แทบจะไม่มีบทบาทต่อวรรณกรรมปัจจุบันเลย บางทีอาจเป็นเพราะคนสมัยใหม่เขาไม่ถึงวรรณคดีเก่าก็เป็นได้ การวิจัยความงามของทวาทศมาสอาจจะทำให้วรรณคดีไทยมีคุณค่าปรากฏชัดขึ้นมาในปัจจุบัน แทนที่จะพุดตาม ๆ กันไปว่าเป็นหนังสือเก่าและเป็นที่ยกย่องกันมา

¹ ชลธิรา สัตยาวัดนา, "การนำวรรณคดีวิจารณ์แผนใหม่แบบตะวันตกมาใช้กับวรรณคดีไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513). (อัครสำเนาะ.), หน้า 174.

ผู้วิจัยยังเห็นด้วยกับวิธีโตเติลนักปราชญ์กรีกโบราณว่าวรรณคดีจะแสดงความจริง
สากล คือความจริงที่ไม่ขึ้นกับเวลาและสถานที่ และไม่ใช้ความจริงโดยสมบูรณ์ การวิจัย
ความงามของทวาทศมาส ถ้าทำได้สำเร็จตามเป้าหมาย ก็จะทำให้รู้จักวรรณคดีเรื่องนี้
ทั้งในฐานะที่เป็นศิลปะสากลของมนุษยชาติ และในแง่มุมที่แปลกไปกว่าแต่ก่อน

ขอบเขตของการวิจัย

มุ่งศึกษาความงามของทวาทศมาสเป็นประการสำคัญ การเปรียบเทียบกับวรรณคดี
อื่นอาจมี เพื่อให้เข้าใจถึงความหมายของทวาทศมาสได้โดยแน่ชัด เช่น เมื่อต้องการสืบสาวหา
ความหมายของคำบางคำที่ไม่ปรากฏในปัจจุบัน หรือเมื่อต้องการรู้ลักษณะสากลที่ทวาทศมาส
มีพ้องกับวรรณคดีอื่น

วิธีดำเนินการวิจัย

ศึกษาทฤษฎีวิจัยวรรณคดีในแง่สุนทรียศาสตร์ทั้งที่เป็นภาษาต่างประเทศและ
ภาษาไทย พิจารณาลักษณะทั่วไปและลักษณะเฉพาะของทวาทศมาส วางเค้าโครงเรื่อง
ที่จะศึกษา และลงมือศึกษาค้นคว้าโครงนั้น หากความรู้ในบางแขนงวิชาที่การวิจัยกล่าว
หาไม่ถึง เพื่อให้การวิจัยมีเหตุมีผล และได้ผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย